

ARKEOLOGISK SCHAKTNINGSÖVERVAKNING 2020

Patrik Hallberg

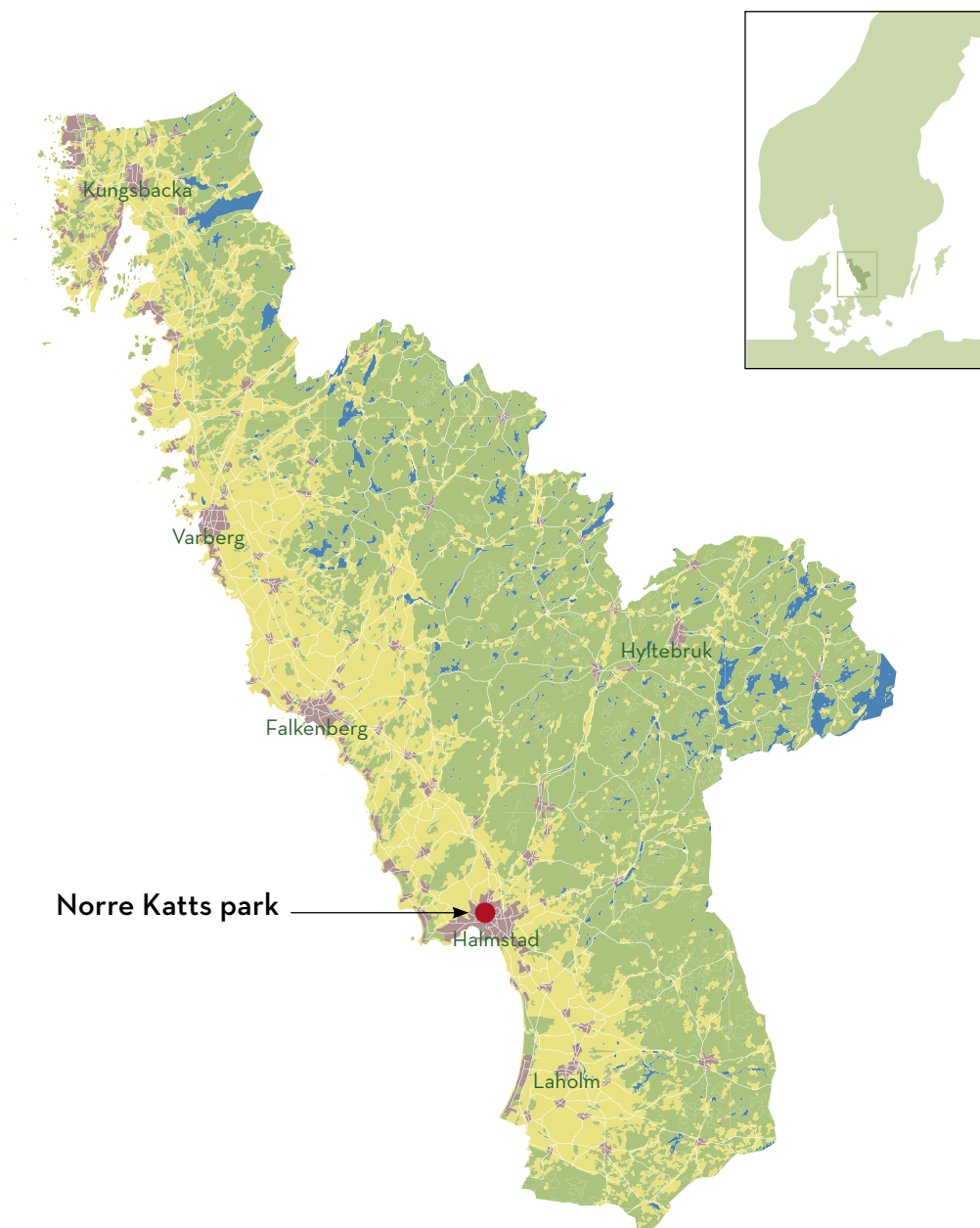
BEFÄSTNINGSRESTER I NORRE KATTS PARK

Hallands län, Halmstad kommun och stad, Norre Katts park
RAÄ 33:1/L1997:4018 & RAÄ 44:1/L1997:3939

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:13

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021

Arkeologisk schaktningsövervakning 2020

Bild framsida: Stolpraden med del av bastionen skymtandes i bakgrunden. Foto mot söder. Foto: Patrik Hallberg. (fotonr. 2021-6-1).

Grafisk form och layout: Anders Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/O2316.

INNEHÅLL

Historik 5

Resultat och åtgärdsförslag 7

Sammanfattning 8

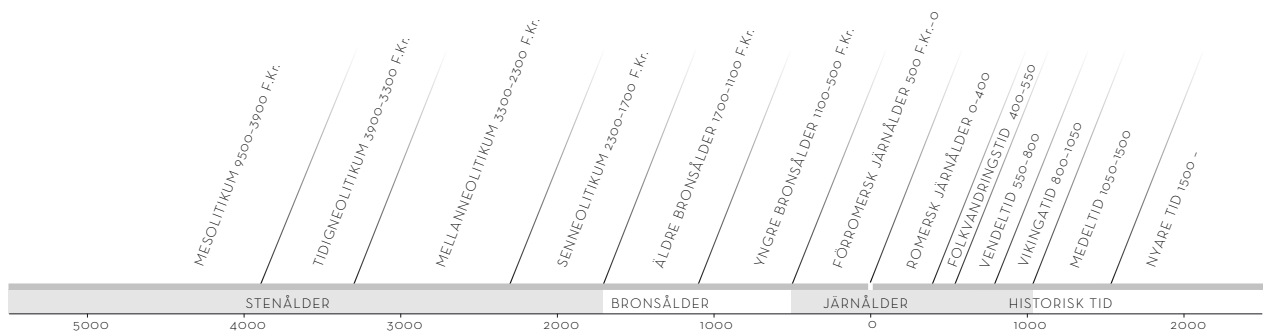
Referenser 8

Schaktbeskrivningar 10

Bilagor 11

Bilaga 1 dendrokronologisk analys

Rapporter från kulturmiljö halland 2020/21 14

Figur 1. Karta över centrala Halmstad med undersökningsområdet och berörda lämningar markerat.
Skala 1:10 000.

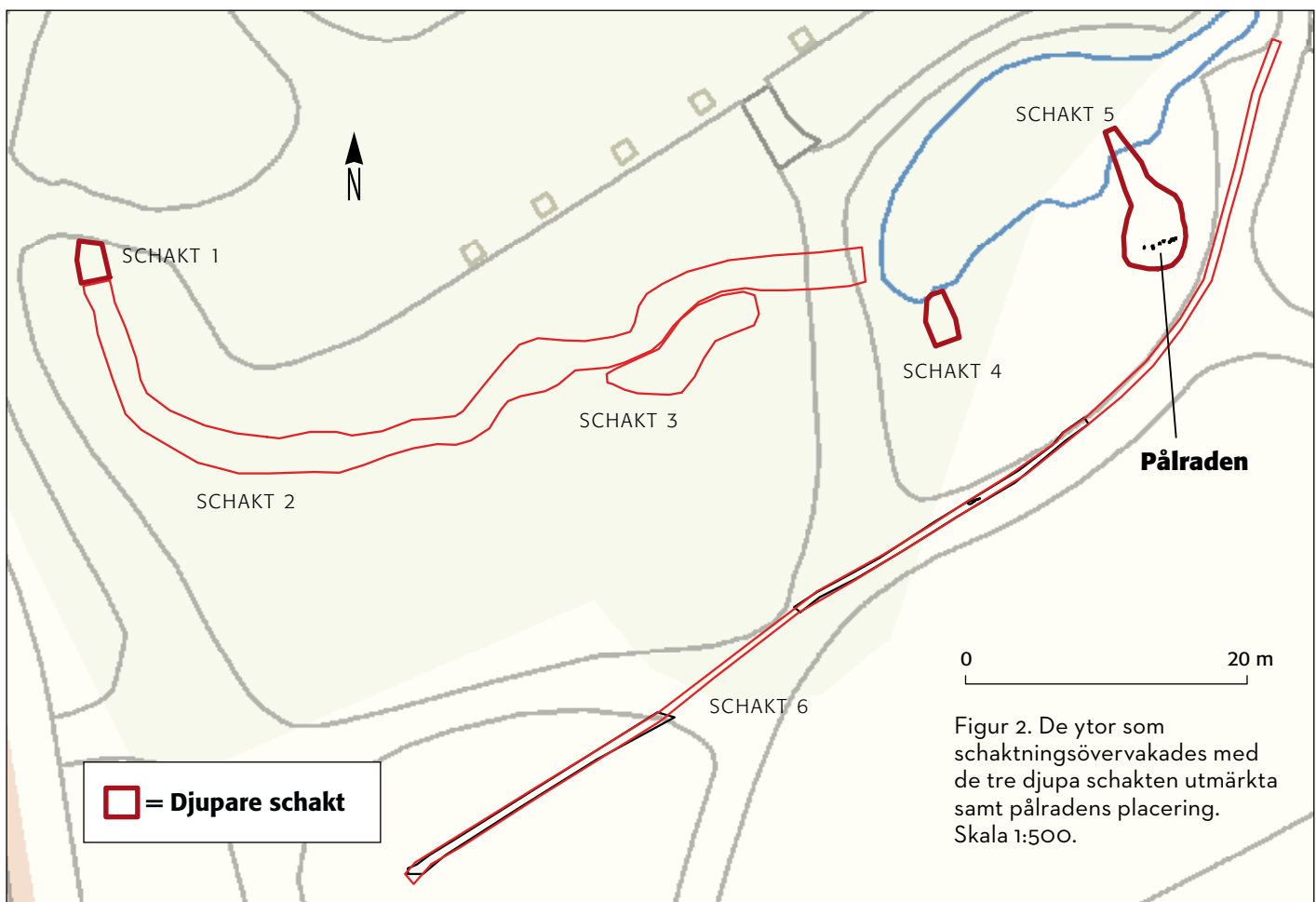
BAKGRUND

I samband med att Halmstad kommun, Teknik & Fritidsförvaltningen restaurerade Norre Katts Park har det grävts för och anlagts en ny bäckfåra samt ett nytt pumpsystem till Näckrosdammen. Detta kom att beröra fornlämningarna RAÄ Halmstad 33:1/L1997:4018 stadsbefästning och RAÄ Halmstad 44:1/L1997:3939 stads-lager, därför har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med grävningarna.

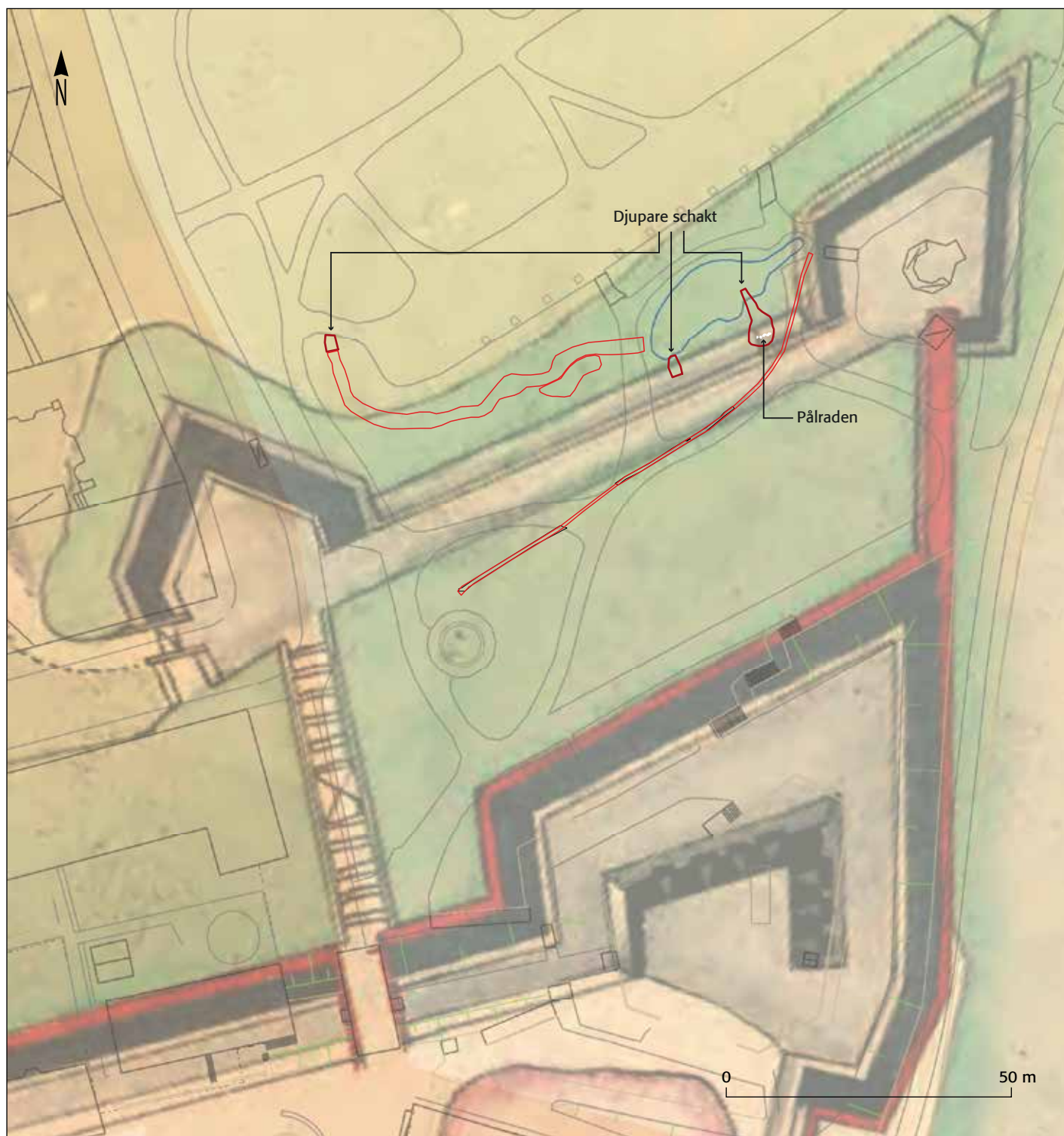
HISTORIK

Norre Katts park ligger i de raserade lämningarna av det som varit en del av försvarsverket utanför den norra bastionen och högverket Norre Katt. Här låg först närmast bastionen en större bredare vallgrav med en djupare del i dess mitt och utanför denna fanns ett s.k. utanverk med ytterligare en mindre vallgrav. Utanverk och yttre vallgravar tillkom först i slutet av 1600 talet

(Bengtsson 1942). Efter att Halland i mitten av 1600 talet blivit svenskt kom fästningen att betyda mindre och mindre för att slutligen raseras med början 1735. Under 1800 talets mitt anlades en park ovanpå raseringsresterna (Bjuggner 2016). Det går till viss del att se rester efter dessa försvarsverk i dagens parkområde där exempelvis Rotundan ligger ovanpå rester av det forna utanverket och näckrosdammen ligger i det som varit den yttre vallgraven.

Figur 2. De ytor som schaktningsövervakades med de tre djupa schakten utmärkta samt pålradens placering. Skala 1:500.

Figur 3. Karta från 1680 som visar relationen mellan schakten, pålraden och de äldre lämningarna utifrån en karta från 1680. Skala 1:1000.

Karta: "Halmstat". Sverige, stads- och fästningsplaner, Halmstad, SE/KrA/O424/O38/O60 (1680 ca).

Bild-ID: K0027803_00001, Riksarkivet - Stockholm

RESULTAT OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Den totala schaktade ytan uppgick till cirka 278 m², det djupaste schaktet grävdes till ett djup av 1,7 meter under dagens markyta som motsvarar en nivå på cirka 0,8 m ö.h.

I schakt 1, det övre djupschaktet i nordväst invid den gamla stenbron bestod lagren av omblandade lager med skräp av plast och glas, inget historiskt material. I schakt 2 och 3 grävdes endast i matjorden, som bara innehöll små spridda bitar av tegel. I schakt 4, det mindre av de två djupschakten i söder påträffades en lös bit av en stolpe av samma storlek som de som påträffades i schakt 5. Den följde med skopan upp och det gick inte att avgöra dess ursprungliga position. Inga tydliga lager-nivåer i detta schakt, endast omrörda lager av matjord och raseringsrester, därunder ljusgrå lera.

I schakt 5 (pumpbrunnsschaktet) i sydöst påträffades en rad av 10 stolpar (varav 8 gick att mäta in med GPS) i den södra schaktväggen med en sammanlagd rad längd av cirka 2,5 meter. Stolparnas diameter är cirka 0,15–0,20 meter. Stolparnas övre ändar har ruttat bort ovanför lerans nivå. Den kvarvarande delen

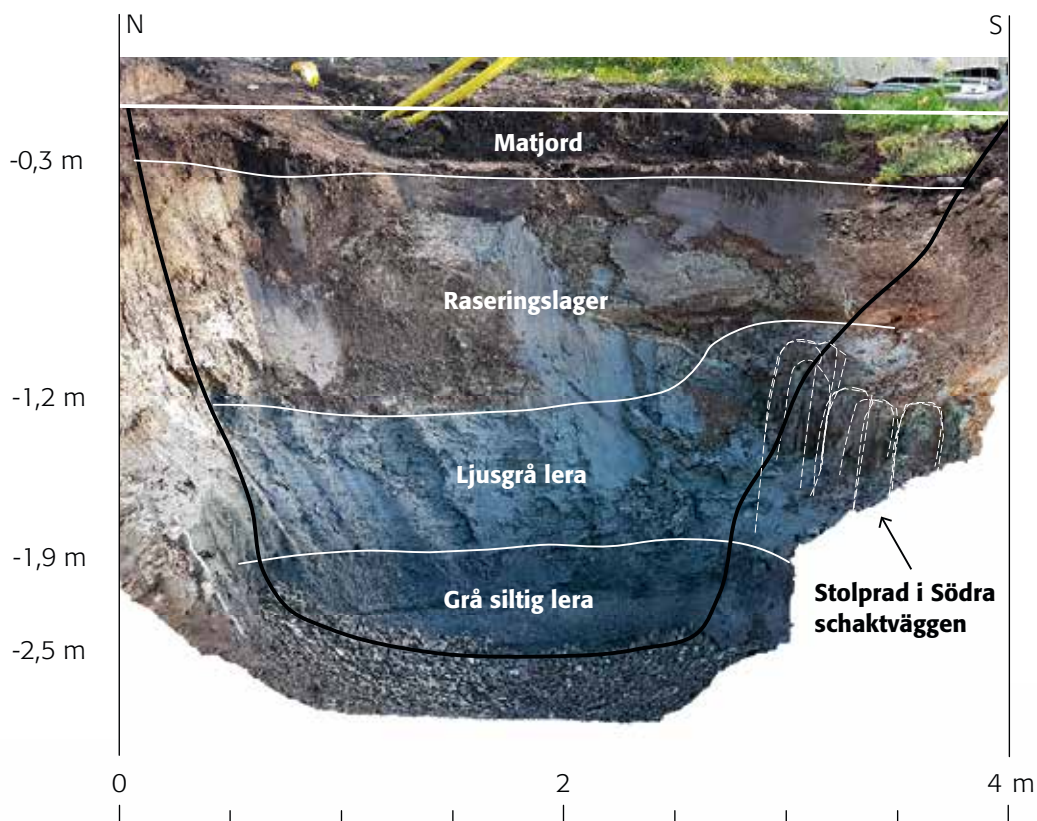
av stolparna var välbevarad. Material för dendrokronologisk analys togs från fyra av de påträffade stolparna.

Den dendrokronologiska analysen utfördes av Hans Lindersson vid Lunds universitet (Bilaga 1). Analys-svarens datering visar på en trolig gemensam fällningsålder mellan 1656–1658 och proverna visar inga tecken på röta, vilket tyder på att virket inte lagrats under någon längre tid. Detta ger en möjlig konstruktionstid kring 1656–1658. Dessa resultat tillsammans med analysen av kartor visar att det bör vara delar av den yttre befästningsringen som påträffats. Troligen är det en kant mot den yttre vallgraven som kanske haft till uppgift att hålla tillbaka vallen innanför, se kartan från 1680 i figur 3. Tyvärr var det omöjligt att urskilja några detaljer beträffande konstruktionens uppbyggnad i schaktprofilen (figur 5) då schaktet inte behövde vidgas mer för den tänkta brunnens placering.

För framtida tolkningsmöjlighet så fotograferades stolpraden för fotoskanning samt mättes in med GPS, detta gav en koordinatsatt modell för vidare analys-möjlighet, se figur 4.

Figur 4. Koordinatsatt modell av schaktet med stolpraden synlig i södra schaktväggen.
Foto: Patrik Hallberg.

Figur 5. Schakt 5, pumpbrunnsschaktets profil mot öster. Skala: se skalstock.

SAMMANFATTNING

I samband med restaurering av Näckrosdammen i Norre Katts Park samt anläggande av ny bäckfåra till densamma har Kulturmiljö Halland utfört en schaktningsövervakning. Detta resulterade i att en rad av välbevarade stolpar påträffades i ett av schakten. Dendrokronologisk analys pekar på ett fällningsår kring andra hälften av 1650 talet och kartstudier visar att det förmodligen rör sig om rester av utanverket till Norra bastionen. Schaktningen visar att det finns välbevarat organiskt material under marken i området trots att fästningen raserades redan under 1700-talets första hälft.

Framtida ingrepp i och utanför schaktet kommer att kräva nytt tillstånd från Länsstyrelsen enligt KML.

REFERENSER

- Bengtsson, B. 1942. *Halmstad som fästning. Gamla Halmstads Årsbok 1942*. Halmstad.
- Bjuggner, L. 2016. *Norra bastionen och Norre Port, Arkeologisk utredning steg 1, 2016*, Kulturmiljö Halland

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslutsnummer: 431-5959-2019

Eget diarienummer:	2019-286
Uppdragsgivare:	Teknik och Fritidsförvaltningen, Halmstads kommun
Utförandetid:	2020-09-18-2020-10-15
Personal:	Patrik Hallberg
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Läge:	Halland, Halmstad kommun och stad, Norre Katts Park Fastighet Halmstad 5:1 och 5:6, RAÄ 33:1/L1997:4018 och RAÄ 44:1/L1997:3939 Koordinater X6283645,580 Y 368914,081
Undersökt:	278 m ² yta
Dokumentation:	Schaktet mättes in med GPS. Mätfiler finns tillgängliga i Intrasisprojekt nummer Halmstad2019286F. Övrigt digitalt material förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv. 3D-modell publicerad på internet, se följande länkar: https://skfb.ly/6ZpCA http://www.kulturmiljohalland.se/3d.html Fynd: Inga fynd har tillvaratagits.

SCHAKTBESKRIVNINGAR

Schakt 1 (724), i nordvästra delen innehöll endast matjord blandad med recent material som plasticskräp och glasrester, inga urskiljbara lagerhorisonter. Schaktets djup cirka 1,20 m.

Schakt 2 (615), det långa bäckschaktet grävdes endast i matjorden till ett djup av cirka 0,30–0,40 m. En del mindre tegelrester i matjorden.

Schakt 3 (598), planteringen, grävdes till ett djup av cirka 0,50 m. Matjordens tjocklek cirka 0,40 m. Ljusgrå lera under matjorden. Tegelrester, glas och plast i matjorden.

Schakt 4 (781), dräneringsutloppet, det mindre djupschaktet i söder, grävdes till ett djup av cirka 1,80 m. Matjordens tjocklek cirka 0,40 m, därunder omrörda raseringslager tjocklek cirka 0,50 m. Därefter grå lera ner till schaktets botten cirka 0,4 m ö.h. En lös bit av en stolpe av samma storlek och utseende som i schakt 5.

Schakt 5 (787), Pumpbrunnsschaktet, det större djupschaktet i sydöst. Det grävdes till ett djup av cirka 2,50 meter. Matjordens tjocklek cirka 0,30 m, därunder raseringslager 0,90 m djupt, under detta ljusgrå lera 0,70 m djupt, slutligen grå siltig lera cirka 0,60 m djupt ner till schaktbotten -0,35 m ö.h. Påträffad stolprad i S schaktväggen, diameter på stolpar 0,15–0,20 m, 10 stolpar synliga varav 8 gick att mäta med GPS.

Schakt 6 (823), det långa kabelschaktet, grävdes i grusgången och bestod av grus, bärlager och matjord till ett djup av cirka 0,30–0,40 m, därunder raseringslagret.

BILAGOR

Bilaga 1 Dendrokronologisk analys

Hans Linderson, Lunds universitet

LUND UNIVERSITY

 DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
 KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
 HANS LINDERSON

2 Februari 2021

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2021:12

Anton Hansson & Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV BEFÄSTINGSDETALJER FRÅN
 NORRE KATTS PARK, HALMSTAD**
Uppdragsgivare: Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad. Projektnummer 11909, kostnadsställe 403130 (Kontaktperson: Patrik Hallberg, 073-3857243)

Område: Halmstad **Prov nr:** 80835-80838 **Antal Prov:** 4

Dendrokronologiskt objekt: Befästningsdetaljer. Stolparna förmodas vara del av yttre vallgravskant
Resultat:

Dendro nr:	Provnr:	Trädslag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentar
80835	IPM1	Bok	149	Nära W	1653	1653-1658	
80836	IPM2	Bok	57	Nära W	1653	1653-1658	
80837	IPM3	Bok	89	Nära W	1656	1656-1661	
80838	IPM4	Bok	42	Ej W	1650	E 1650	

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Samtliga prov är, om ett gemensamt avverkningstillfälle förutsätts, avverkade någon gång åren **1656-1658**. De fyra provens samstämmiga dateringar och inbördes korrelation tyder på att de är avverkade gemensamt från samma skogsområde. Således bör konstruktionen som virket ingått i **uppförts någon gång 1656-1658** eller möjligen något år senare. Virket saknar lagringsröta, vilket börja uppträda efter två år, innebärande att virket inte är lagrat särskilt länge och förmodligen bara över en sommar.

Virket går att datera mot prover av bok från kvarteret Gråmunken i Halmstad. Således är det troligt att träden i dessa båda konstruktioner härstammar från samma skogsområde, beläget någonstans i sydvästra Sverige, förslagsvis kan vattenvägar såsom Nissan eller kusten använts.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

 Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, Fax +46-46-2224830 e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika träslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges sp=0 menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda träslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ's arkiv och förvaltas av laboratoriet

Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2020/21

2020:09	Landa kyrka, nytt styrsystem	2020:61	Excellensen 2, Fasad- och markförändring
2020:10	Landa kyrka, belysning	2020:62	Arkeologisk utredning av Boberg 8:27
2020:11	Grev Kristoffer 13, antikvarisk förundersökning inför renovering	2020:63	Arkeologisk utredning av fastigh. Mellby 5:44 i Södra Mellby, Laholms kommun
2020:12	Grunnarp 3:12. Underlag inför tillståndsansökan för ändring av byggnadsminne.	2020:64	Landeryds godsmagasin, underlag inför renovering
2020:13	Trönninge 7:47 Förenklad ark. utredningsrapport	2020:65	Hunnestad 5:24 och 5:13. Ark. utr.
2020:14	Vattenledning Åled-Oskarström, Enslövs socken. Ark. utredning, steg 1.	2020:66	Svenstorps mejeri. Renovering av fönster, etapp 2.
2020:15	Veddige kyrka, invändig ändring, antikvarisk konsekvensbeskrivning	2020:67	Vinbergs prästgård, renovering av fasad
2020:16	Lindbergs kyrka, framtagande av bemålat bräddtak, antikvarisk förundersökning	2020:68	Nya fornlämningar på Galgberget, Halmstad stad, Ark. utr.
2020:17	Enslövs kyrka begravningsplats, Ark. utredning inför utökande av Enslövs kyrkas gravplats.	2020:69	Österskans, Halmstad. Ark. förundersökning
2020:18	Senmedeltida odlingshorisonter, en stenläggning och nyare tids avfall. Halmstad. Ark. förundersökning och undersökning.	2020:70	Nösslinge kyrka, klimatanpassing
2020:19	St Laurentii kyrka. Utvändig renovering	2020:71	Nösslinge kyrka, borttagande av bänk
2020:20	Tröinge 2:62 Vinbergs socken, Ark. utredning.	2020:72	Lugnarehögen inför renovering, Hasslöv socken, Ark. undersökning
2020:21	GC-väg mellan Vinberg och Bergagård. Ark. utredning.	2020:73	Bårarps stenbrott, Steninge och Rävinge. Ark. fältinventering
2020:22	VA-ledning Efra kyrkby-Långasand Ark. förundersökning och slutundersökning.	2020:74	Knäreds kyrka, ommålning av utvändiga snickerier
2020:23	Knobesholms tunnbinderi.	2020:75	Vippentorpet, omläggning av halmtak
2020:24	Övraby - Det äldsta Halmstad. Ett medeltidsarkeologiskt forskningsprojekt.	2020:76	Frillesås-Rya 4:17, Frillesås socken, Ark. utr.
2020:25	Hyltebruks kyrka, Utvändig renovering	2020:77	Slätteryds byskola, takrenovering mm.
2020:26	Tönnersjö kyrka, Renovering av fönster	2020:78	Centralstationen i Halmstad, färgundersökning
2020:27	Nybyggnation hästgård Risarp Harplinge. Ark. utredning.	2020:79	Lindbergs kyrka, exteriör och interiör restaurering
2020:28	Förundersökning i avgränsande syfte Skrea 110, Ark. förundersökning.	2020:80	Lindbergs kyrka, bemålat bräddtak
2020:29	Boplat- och härdområden. Trönningenäs, Lindbergs socken. Ark. förundersökning av L2018:392, L2018:820, L2018:821, L2018:822.	2020:81	Färjeterminalen i Varbergs hamn
2020:30	Kyrkogårdarnas historia, vård och underhåll, bilaga till kulturhistoriska inventeringar i Falkenbergs pastorat	2020:82	Abilds kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:31	Inventering inför planerad deponi. Varbergs kn, Veddige sn. Ark. inventering	2020:83	Asige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:32	Jutanområdet, Antikvarisk förundersökning	2020:84	Efra kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:33	Planområde Himle och Fun City, Spannarps socken, Ark. utredning	2020:85	Årstads kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:34	Utredning inför GC-väg utmed väg 613 mellan kustvägen och Harplinge samhälle. Harplinge socken, Ark. utredning.	2020:86	VA Tönnersjö-Perstorp. Ark utr. Steg 1.
2020:35	Söndrums församlingsgård, antikvarisk förundersökning	2020:87	Susegården, miljökonsekvensbeskrivning kulturmiljö
2020:36	Efterunders. och återställning av plundringsgrop intill Krokstenen, Örelid. Laholm, Tjärby sn, Ark. efterundersökning.	2020:88	Radiobygn Grimeton, antikvarisk utredning
2020:37	Skottorps slott. Restaurering	2020:89	Slottsmöllan, inför ny detaljplan. Byggnadsantikvarisk utredning
2020:38	Kristineheds manbyggnad. Kulturhistorisk utredning	2020:90	Skrea 8:5, Lyckan. Ark. utr.
2020:39	Laholm RAÄ 142, Laholms stad, Lagaholm 4:1, RAÄ 19:1, RAÄ 142:1, Ark. schaktningsövervakning	2020:91	Boplats Slöinge 102:1/L1997:5212. Ark. schaktningskontroll.
2020:40	Krutkällargången, Halmstad kommun och stad, Bastionen Norre Katt, RAÄ 33:1, Ark. schaktningsövervakning	2020:92	Strandhotellet och Hallandsgården inför ny detaljplan
2020:41	Kv Jungfrun, Oxen och Hästtorget, Laholm. Förslag till planbestämmelser.	2020:93	Gödestads kyrka, exteriör renovering
2020:42	Spannarp Östra, Spannarps socken, Ark. utredning	2020:94	Drängsereds kyrka, utvändig renovering
2020:43	Fem provborrhål inom Österskans. Halmstad kommun, Österskans 1 och Halmstad 6:31. Ark. kontroll.	2020:95	Hasslövs kyrka, ommålning av fönster och portar
2020:44	Arkeologisk utredning inom Tofta 2:2. Varbergs kommun.	2020:96	Vindbryggan 3, utredning inför ny detaljplan
2020:45	Apelviksgården, omläggning av stråtak. Antikvarisk medv.	2021:01	Tjärby grustäkt, Ark.utr
2020:46	Professorn 7, Hotell Gästis i Varberg, Antikvarisk förundersökning	2021:02	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2020:47	Folkvandringstid, Vendeltid & Vikingatid, Kvibille 21:1, Ark. förundersökning	2021:03	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2020:48	Boplatslämningar i Hasslöv, Hallands län, Laholms kommun, Hasslövs socken, Ark. utredning	2021:04	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2020:49	Gravar och boplatser invid Kistinge deponi, Eldsberga socken, Ark. utredning	2021:05	Brokorp 4, Antikvarisk förundersökning
2020:50	Villa Örnvik, Eketånga 2:71, Halmstad, Antikvarisk förundersökning.	2021:06	Brovaktan 4, Antikvarisk förundersökning
2020:51	Kvarnadalen i Sällstorp, Vård- och underhållspan	2021:07	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2020:52	Landa kyrka, mögelsanering	2021:08	Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2020:53	Societetshuset i Varberg, antikvarisk konsekvensutredning	2021:08	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2020:54	Långanskogen, vård- och underhållspan	2021:09	Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2020:55	Göingegårdens smedja, Antikvarisk förundersökning	2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvården.
2020:56	Falkenbergs stadshus, ändring av ventilation	2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2020:57	Ny spillvattenledning i Skrea. Ark. utredning	2021:12	Råmebo hembygdsgård. Vård- och underhållspan
2020:58	Lugnarehögen, renovering av gravhöj och stuga	2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Ark. schaktningsövervakning.
2020:59	Boplatslämningar inom Altona 2:1 och 4:34. Ark. utr.		
2020:60	Odlingen, Tönnersjö 4:2, Dokumentation inför rivning		

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE